

Душанка Вујовић*

(Филозофски факултет у Новом Саду)

ИНТЕРНЕТСКИ РЕЧНИК СЛЕНГА ВУКАЈЛИЈА

У раду је описан један релативно нов тип речника који може, за сада, да се чита само у електронском облику. У његовом наслову стоји *Вукајлија - речник сленга* и он спада у такозване пројекте „отвореног типа”. У њему долази до изражаја језичка креативност младих који су најчешће и корисници и креатори дефиниција у речнику.

Кључне речи: речник, сленг, интернет.

Појава интернета омогућила је настанак докумената отвореног типа које могу да креирају сами корисници. Један од глобално најпознатијих интернетских пројеката отвореног типа јесте *Википедија - општа енциклопедија слободног садржаја*¹, чије чланке може уређивати и мењати сваки регистровани корисник који има приступ интернету. Пројекти оваквог типа отварају многа питања и полемике, а најчешће се воде дискусије око тога колико су поуздане информације у њиховим текстовима, имајући у виду то да свако може да учествује у стварању енциклопедијског чланка. Пројекат стварања *Википедије* започет је 2001. године и према подацима из марта 2011. године у њој има више од 14 милиона чланака написаних на око 270 језика. Више од три милиона чланака је написано у верзији на енглеском језику а у српској *Википедији* у јулу 2011. године било је преко 139.000 чланака чији број се стално повећава. Ако упоредимо податке из 2011. године са подацима из 2020. године видећемо колико се број језика и чланака на Википедији проширио што потврђује њен глобални значај. Подаци из 2020. године кажу да „Википедија има 309 језичких издања, од чега је 299 тренутно активних односно свакодневно се унапређују. Од тог броја, 17 има преко 1.000.000 чланака. (подаци од априла 2020. године) Себуанско издање Википедије има преко 5,3 милиона чланака, те је рангирано на другу позицију после енглеске Википедије, док је на трећем месту шведска Википедија са преко 3,6 милиона написаних чланака. Четврто и

* dusanka.vujovic@ff.uns.ac.rs

¹ Налази се на страници интернета <http://www.wikipedia.org>

пето место заузимају Википедија на немачком и Википедија на француском језику са преко 2,4 односно преко 2,2 милиона чланака, редом. Википедија на српском језику тренутно се са 637.161 написаним чланком налази на 20. месту, а сваког месеца има око 500—1.500 статистички активних корисника. Википедија на каталонском језику заузима 19. место са око 654.000 чланака. На 21. месту налази се Википедија на норвешком језику са око 539.000 написаних чланака.“ (Википедија)

Други, такође веома познат пројекат овог типа јесте *Урбани речник енглеског језика*² (Urban Dictionary), постављен на интернет такође 2001. године. Он је, првобитно, требало да буде само речник сленга чије дефиниције пишу сами његови корисници, али пошто корисници нису школовани лексикографи, дефинисали су много више појмова који су њима били важни, а нису обавезно припадали лексичком слоју сленга. Осим речи које спадају у сленг, дефинисане су и речи и изрази из стандардног језика. Поред дефиниције, у речнику се често налази и контекст, слика или илустрација дефинисаног појма.

Инспирисан, изгледа, поменути *Урбаним речником енглеског језика*, на страници интернета <http://vukajlija.com> налази се *Вукајлија – речник сленга у српском језику*.³ Његова дефиниција у *Урбаном речнику* гласи: „српска верзија *Урбаног речника* који је насловљен према српском лексикографу”. У примеру стоји следеће: Особа 1: *Шта је српски рулет?* Особа 2: *Чекај да проверим у Вукајлији - то је кад пустиш пијаног кума да ти крсти прво дете*.⁴ Духовит и веома упечатљив назив речника *Вукајлија* није насумично изабран. Подсећа на гласовити *Лексикон страних речи и израза* популарно назван *Вујаклија* по свом аутору Милану Вујаклији. Назив *Вукајлија* изгледа као да је неко направио лапсус па имајући у глави Вука и Вујаклију премећући слова уместо *Вујаклија* рекао *Вукајлија*. Мудро је смишљен назив речника јер је настао комбинацијом имена твораца два врло важна речника српског језика – *Српског рјечника* Вука Карацића и *Лексикона страних речи и израза* Милана Вујаклије. Овакво поигравање речима у називу већ на први поглед скреће пажњу читаоца и наговештава да је у питању речник, као и да је реч о духовитом штиву.

У поднаслову овог речника стоји – *речник сленга*. Сленг или сланг је језички варијетет који одступа од књижевног, стандардног језика. Под њим се подразумевају језички варијетети друштвене маргине, обично омладински и субкултурни варијетети који одступају од књижевног, стан-

² Налази се на страници интернета <http://www.urbandictionary.com>

³ У међувремену, од првог објављивања овог рада 2011. године, речник *Вукајлија* се појавио као апликација за „Google play“ као и на другим платформама као што су Твитер, Фејсбук, Инстаграм.

⁴ <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=Vukajlija>

дардног језика. Сленг се често поистовећују са жаргоном, који је, заправо, шири појам од сленга. Жаргон је, у ширем смислу „сваки неформални и претежно говорни варијетет неког језика који служи за идентификацију и комуникацију унутар неке друштвено одређене групе – по професији, социјалном статусу, узрасту и слично – чије чланове повезује заједнички интерес или начин живота, а која уз то може бити и територијално омеђена“ (Бугарски 2003: 9). У том смислу појам жаргона осцилира, како каже Драгослав Андрић „од језика струке до језика улице“ (Андрић 1976: VII) и покрива различите варијетете. То може бити језик ученика и студената, политичара, правника и адвоката, администрације, новинара, грађевинара, аутомеханичара, медицинара, војника, криминалаца, наркомана, коцкара, репера, видео-игрица итд.

У интернетском речнику *Вукајлија* у јулу 2011. године забележено је око 143.000 одредница. Пошто је то речник „отвореног типа“ у коме сваки регистровани корисник може да напише свој чланак и да своју дефиницију неког израза, сваки дан се богати и проширује новим одредницама и дефиницијама тако да се њихов коначан број не може претпоставити. Вероватно је да ће се он и даље ширити толико колико му то техничке могућности буду дозвољавале.⁵

Вукајлија је првобитно замишљен као речник сленга српскога језика чији садржај креирају сами корисници. Међутим, током времена, дефиниције су се прошириле ван оквира самог сленга и на колоквијализме па и на речи и изразе из стандардног језика које се користе у свакодневном животу, култури, спорту, музици, политици. Речник је на тај начин превазишао оквире постављене својим поднасловом – *речник сленга*. Постао је збирка, обично духовитих дефиниција и коментара, који представљају, чини се, већином ставове младих, углавном из урбаних средина. Млади су најчешће, што се види из многих дефиниција, и корисници и креатори чланака у речнику. У том смислу, одреднице које се дефинишу у њему, не обавезно, али најчешће, спадају у омладински, субкултурни варијетет.

У одредницама налазимо, осим појединачних речи, идиома и фраза, често и читаве реченице, крилатице, пословице, изреке, пословке. Неке дефиниције су класичне речничке дефиниције које садрже све потребне елементе који чине добру дефиницију, неке су енциклопедијске, али већину њих не бисмо уопште могли назвати лексикографском дефиницијом јер представљају само духовите коментаре са примерима у којима има често досетки и вицева зачињених бројним вулгаризмима. У оквиру одреднице

⁵ Извесно је да је речник до данас доста проширен, али тачно колико, нажалост, нисмо успели да сазнамо. Покушали смо да добијемо новије податке о броју одредница од уредништва *Вукајлије*, међутим нису нам одговорили на упућено писмо тако да располажемо само са изнетим подацима из 2011. године..

често има више од једне дефиниције и сваки читалац има могућност да оцени дефиницију позитивно или негативно као и да напише свој коментар о њој. Дефиниције су поређане по броју позитивних оцена, односно плусева, идући од оне са највише плусева према оној са најмање плусева, тако да се, уколико их има више, први читају чланци са највише позитивних оцена које су дали сами читаоци. Дефиниције које нису оцењене поређане су хронолошки, по времену када су унете. Садржаји дефиниција, контекста и коментара, а неретко и самих одредничких речи, често су врло вулгарни али степен вулгарности контролишу уредници речника и када је нешто, по њиховој оцени, сасвим непримерено за објављивање и читање, они то бришу и аутору који поставља такве текстове и коментаре привремено или трајно забране приступ сајту⁶.

У чланку се у првом реду наводи одредничка реч написана већим фонтом од осталог текста. На месту одредничке речи, осим једночланих и вишечланих лексичких јединица појављују се графеме, комбинације графема и цифара или графема и знакова, скраћенице, изрази и фразе, а често и читаве реченице.

Једночлане лексичке јединице:

номинатив „1. Падеж који се прилично ефикасно користи уместо свих осталих 2. Бог свих падежа југа Србије. *Јуче сам с Миланче био на базен.*”

генитив „Још један у низу запуштених падежа у јужној Србији. Занимљиво упознавање с Црнотравцем прошле године у ЦГ: Ја: – *Ааа, ви сте значи из Лесковца...* Мурта: – *Не. Из Лесковац.*”

конобар „Најпознатији номинатив који се користи за дозивање. *Конобар, може рачун?*”

момак „Најближи конобар. *Момак, дај вама још једно точено!*”

мајстор „Возач аутобуса. *Мајсторе, јел може задња?*”

контрафекат „Ефекат који се деси дијаметрално супротно ономе што очекујемо. Нпр. наши родитељи, баке и деде су певали једну песму, али је дошло до контрафекта... *Америка и Енглеска биће земља пролетерска...*

вугла „Глава. *Шуфла у вугла.* (Флашу у главу)

сашити „Звекнути у вугла из све снаге. *Брате, како сам га сашито, све је звезде пребројао!*”

реално „Реч која описује нешто што је у границама нормале, данас полако добија другу димензију, тачније, готово да је изгубљено пр-

⁶ Забрана приступа сајту на неко време зове се „бановање“.

вобитно значење и постала је узречица једног дела популације, а по новом тумачењу, реч *реално* има за циљ да потврди радњу која се догодила у прошлости, опише радњу која се тренутно дешава (садашњост), и "потврди" радњу која ће се догодити. А: *Цци, пој-ма немаш да играш овај фудбал на компу*. Б: *Реално немам, мада, не играм често комп...* ; А: *Е царе, идемо вечерас код Милице на журку, чуо сам да ће бити доста девојака*. Б: *Реално, биће их*.

Вишечлане лексичке јединице:

млечни пут *„Траг који оставиш за собом на путу до куће када у продавници узмеш пробушен тетрапак са млеком.”*

претећи номинатив *“Жестоки момци асфалтне цунгле га користе на месту на коме би требало да се користи вокатив. Ем што звучи занимљивије и више претећи, ем што је такав захтев епохе. Данас нико неће реци: Стани дер, Индијанче, немој да ти ... ! Него ће искористити претећи номинатив и рећи: Ало бре Индијанац, немој да ти ... !”*

црне рупе *„Временски период у току пијанства кога се једино ми сами не сећамо и за које време смо углавном направили неку глупост које се стидимо...”*

Графеме:

Ц *„Једино кад се изговори при удаху има значење апсолутне негације: Контрола у бусу: – Ел имаш карту? Путник: – Ц!!!”;*

Е *„Најчешћи почетак СМС порука било које садржине: Е, само да ти јавим ...”*

Комбинација графема и цифара:

G6H12 *„Немогућа комбинација са скакачем у шаху која се користи за неку животну комбинацију коју не желиш објашњавати другима јер је или фол или тајна. – Шта планираш вечерас, ајмо на пиво? – Е не могу имам нешто. – Имаш ..., опет твоје G6H12!”*

Комбинација графеме и знака:

C:\> *„Некада је била путања за хард диск на којем је инсталиран Windows. Сада клинке на Фејсбук чату мисле да је тужни арапски смајли.*

Скраћенице:

ОФР „Незапослени дипломирани инжињер у Србији. Обичан физички радник.“

В.М.О. „Врло важан сет питања у речнику основаца. Представља скраћеницу од 'Ваше мишљење о...' и у њему се налазе појединци који су 'фаце' и о којима једноставно морате имати формирано мишљење.“

ВТП „Скраћеница за волим те пуно. Унутрашња потреба нове генерације да сваку реч сведу на једно слово. – *Ћаос, втп ... – И ја тб вп ...*“

Изрази и фразе:

ретко леви зуби „*За некога ко има размакнуте зубе каже се да има ретко лепе зубе.*“

у фулу „*синтагма која потиче из аутомобилизма, а користи се као опис за кола која имају абс, климу и кожна седишта, што му дође као сва могуће опрема (што наравно није), па локални дилер за таква кола каже да су "у фулу". Израз је временом почео да се користи за гомили других ствари, са истим или сличним значењем. - Шта од опреме има овај Решо??? - Па има абс, климу... све у фулу, само без коже...*

– Леле брате што сам се средио за град вечерас ... - ципеле, панталоне, шуља, кајла, црне наочаре... ма све у фулу!

– *Значи, смештај на Охрид нам је био екстра брате - фрижидер, телевизор, клима... ма све у фулу!*“

копчати се на леђа „*Користимо када нека мерино овца покушава да нам прода муда за бубреге, и убеђује нас у нешто што и сама врло добро зна да није тако, него се прави луда и бечи нам се у фацу како је било тако и никако другачије. Идиот: Види ја сам био код њих на курсу и прича је фантастична. Пази, фирма постоји већ 160 година, и нема шансе да је нека превара. Јесте да ти сад одма треба да даш 1000 еура али то ти се касније полако враћа како се учлањују нови људи. Ја: Мајке ти ајд' иди иза види јел' се ја на леђима копчам. Мене си нашо!.. Пљусс.*“

Реченице:

О чему (ми) причамо? „Реторичко питање оног који зна. Или барем мисли да је тако. Брате не да мисли, него је сигуран. ОН ЗНА. Тако је како је и то је то. *Тебране био си у праву... - О чему причамо, лепо сам ти рекао!*“

Да ниси болестан? „Основно питање мајке на коментар: – Не могу је-сти, нисам гладан!”

Ма ништа ме не питај. „Реченица која се обично изговара када ти родитељи не дају да идеш у град, а ти нећеш да кажеш то ортацима. *Ортак*: – Е, ајмо до града вечерас. *Ја*: – Ма не могу. *Ортак*: – С'о? *Ја*: – Ма ништа ме не питај.

Не знам шта ми је данас. „Реченица коју ће обавезно изговорити сваки антиталенат за спорт после пет промашаја на баскету или кад промаше го са метар!”

Лексеме се у речнику обично налазе у свом основном облику, али понекад су наведене и у другим облицима. Именске речи могу да се нађу у косим падежима, придеви у женском или средњем роду, глаголи у различитим временима:

brate „Универзални израз, у обраћању некоме, који превазилази полне, старосне, расне и националне категорије, у многоме олакшава разговор, а осим тога користи се и као такође универзални израз осећања: Брате госпођо, извините. Мама брате, кад ће ручак?”

добра „Шљивовица за коју ти после првог гутљаја треба минимум минута да кажеш: добррра.”

боримо се „Помало архаичан израз којим се описује свакодневно преживљавање: Како сте ви, иначе? Добро ... Боримо се ...”.

У истом реду са појмом који се дефинише, али на крају реда, налази се место за уписивање плуса или минуса за дефиницију. Испод одредничке речи се налази текст дефиниције, те примери уоквирени у рам тамније боје, а испод тога датум и линк ка коментарима. Већина одредница има примере употреба и коментаре. Коментари су обично позитивни, али има и оних којима се исказује негативно мишљење о одређеним дефиницијама. У вези са неким лексемама се у коментарима развијају интересантне дискусије као нпр. дискусија у вези са пореклом лексеме бре. Поред многих дефиниција налазе се фотографије или духовите илустрације дефинисаног појма.

У речнику се дефинишу речи, идиоми, фразе и реченице. Пошто нема чврсте уређивачке структуре као ни упутства за избор одредница, речник може свако да допуњује. Дефинише се све шта корисницима падне на памет. У њему је допуштено дефинисати било који појам за који неко сматра да га је потребно ставити у речник. Тако су се ту нашли, једни поред других, разни књижевни изрази, колоквијализми и вулгаризми, домаће

и стране речи, фразе, идиоми, читаве реченице, скраћенице и симболи (нарочито они који се користе у комуникацији преко интернета и помоћу СМС порука). Дефинисане су измишљене и познате личности, политичари, спортисти, певачи, глумци, јунаци играних и цртаних филмова и телевизијских серија, изреке, пословице и поговори, разни предмети и производи, активности, нпр.: *баксуз, алапача, читуља, смрт, колатерална штета, огребати се, дневна светлост, моја баба, цигу лигу, чакнорисовитис, тилка чоколада, Успаванка за Радмилу М, Мехо Пузић, Бата Живојиновић, Брус Ли, Лук Скајвокер, Меги Симпсон, Чупам па садим, Је л' могу у ВЦ?, Луд си за све паре, LOL, OMG* и још много тога. Већини одредница је заједничко то што су им описана нестандартна значења и то нестандартним, колоквијалним језиком типичним за младе људе обично из урбаних средина. Кроз дефиниције, они отворено пишу о свом животу и исказују ставове поводом појмова које дефинишу. Тако на пример, има много речи које спадају у корпус студентског сленга. Кроз њихове дефиниције може се завирити у студентски живот и студентски поглед на свет. Оне, између осталог, описују место становања студента и његову организацију, ноћни живот, начин дружења, учење, факултет и дешавања на факултету па чак и исхрану студената. У оквиру тематског поља које се тиче студената и студентског живота дефинисани су нпр. и следећи појмови: *студентски дом, студентски фрижидер, студентски хлеб, студентски фенг шуи, студентска антитеза, студентска економска криза, студентска читаоница, цимер, испитна питања, испитни рок, семинарски или дипломски рад, студентска дилема, студентска једначина, студентска фантазија, студентски Марфијев закон* итд.

У речнику има речи које нису забележене у другим речницима јер означавају неки новији појам. Нпр. забележена је реч *емо* и то са много коментара у којима се огледају ставови према појави коју означава. Има више дефиниција за њу међу којима се налази и следећа дефиниција енциклопедијске природе: „Деца којима је тешко да се носе са светом. Додуше, веома су емотивни (реч "Емо" јесте настала од речи "emotion", што значи емоције); било да су апсолутно *happy* или потпуно депресивни, неће им бити проблем да то покажу (додуше, понекад на екстремне начине, као, нпр. самоповређивање). Одликују их црни ајлајнер (обично имитирајући црну сузу која им иде из очију), уска одећа, пруге, обавезно неки веома морбидни мотив (костурска глава и слично). Коса им скоро увек покрива бар једно око, црна и са разнобојним праменовима. Стереотипи о емо клинцима: самоповређивање, суицидалне мисли, фегети. Додуше, не прати сваки емо све стереотипе.”

Одреднице у *Вукајлији* писане су, углавном, латиницом, мада има и ћириличних, сложене су по абecedном редоследу и могу да се претражују

по првом слову или по целој речи или групи речи. Претрага по првом слову је спорија јер се помоћу ње на екрану добију, једна испод друге, све речи које почињу на тражено слово. Ни претрага по задатој целој речи није без мане. Цела реч се брзо пронађе, али проблем у претрази представљају наша латинична слова са дијакритичким знацима. Програм не разликује латинична слова са дијакритичким знацима од оних без њих, *с*, *ћ* и *ć*, *з* и *ž*, *ш* и *š*, што изазива проблеме код сортирања речи и њихове претраге. Програм такође не одваја лексеме које почињу на слова *и*, *љ* и *њ*, већ оне на *и* наводи међу лексемама на *д* тамо где по реду долази реч на *дж*, оне на *љ* наводи међу лексемама на *л* тамо где по реду долази реч на *лј* и оне на *њ* наводи под *н* тамо где по реду долази реч на *нј*.

Дефиниције у речнику међусобно су веома различите што је сасвим разумљиво имајући у виду начин њиховог настајања. Описи неких појмова и нису речничке дефиниције већ досетке, духовити коментари или вицеви и дијалози који се односе на одредничку реч. Због тога је Вукајлија више савремени, урбани лексикон него речник сленга (Đurbaba 2011:430).

Једна од особина *Вукајлије* је и то што се појмови лако и брзо дефинишу и чим се појаве у језику могу и да се објаве. Обично оно што је у језику релативно ново, треба да чека дужи низ година док се не објави у неком „папирном” речнику. У том смислу брзина и лакоћа објављивања нових појмова предност је овог речника, али могућност да било ко напише било шта довела је до тога да у речнику има много примера који су индивидуалне творевине за које сумњамо, према сопственој језичкој компетенцији, а и према томе што их нико није оценио, да их користи ико осим њихових аутора.

Постојање оваквог речника омогућава сваком човеку да дефинише неку реч и да напише и објави како он сам њу разуме и користи. Због тога што се у дефиницијама и примерима виде ставови аутора о многим, поготово актуелним темама и њихов поглед на свет, Вукајлија је постао и својеврстан „глас народа“ што потвђује и коментар једног корисник Твитера „за сва политичка дешавања увек прво сазнам на @vukajlija :-).“ Анонимност мотивише ауторе да буду веома креативни, оригинални, а притом и отворени и искрени у својим дефиницијама и коментарима, што је предуслов за добар речник сленга и жаргона уопште, као и вулгаризама којима *Вукајлија* обилује. Сленг се током времена мења, мења се много брже него стандард, стога чланци у *Вукајлији*, поред свих својих недостатака, представљају веома вредну грађу на основу које би се могао направити велики и савремен српски речник сленга. Текстови које садржи *Вукајлија* представљају израз креативности младих, а могу да послуже и за лингвистичка и за нелингвистичка истраживања како лингвистима тако и културолозима, психолозима, социолозима, историчарима.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- АНДРИЋ, Д. (1976). *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи и израза*. Београд: БИГЗ
- ДУРБАБА, О. (2011). Друштвена мрежа „Вукајлија“ – анализа једног „речника“ сленга и идиома, *Научни састанак слависта у Вукове дане 40/1*, Београд, 429–438.
- КЛАЈН, И., ШИПКА, М. (2006). *Велики речник страних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј.
- Речник српскохрватског књижевног језика*. књ. I–VI (1967–1976). Нови Сад: Матица српска.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Књ. I–XVI (1959–2001). Београд: САНУ – Институт за српски језик.

*

- BUGARSKI, R. (2003). *Žargon – lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX vek. Vukajlija. <https://vukajlija.com>
- sr.wikipedia. <https://sr.wikipedia.org/wiki/Википедија> (10.8.2020)
- KRISTAL, D. (1995). *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd: Nolit.

Dušanka Vujović

THE INTERNET DICTIONARY OF SLANG VUKAJLIJA

S u m m a r y

The paper gives an overview of *Vukajlija* – the internet dictionary of slang. In July 2011 it contained 143,000 recorded entries. The entries of the dictionary are constantly created by its own users, so it has outgrown a dictionary of slang and has become a collection of witty definitions and comments, representing the views of its, mainly anonymous authors, on the notions defined. The definitions in the dictionary are various: they mainly consist of puns, funny comments or jokes related to the entry word. There are also regular lexicographic definitions with good examples. Slang changes over time much faster than the standard language, which is why the articles in *Vukajlija*, despite their deficiencies, are valuable material that could be used as the basis of a comprehensive dictionary of contemporary slang. The texts from *Vukajlija* can be used for linguistic and non-linguistic research alike.

Key words: Serbian language, lexicographic processing, dictionary of slang, internet.